

Ivana Batušić

NOVITETI U FRANCUSKIM DIDAKTIČKIM MATERIJALIMA ZA PODUČAVANJE FRANCUSKOG KAO STRANOG JEZIKA

UDK 371.67/.68(44):800:804.0

Stručni članak, Primitjen 1. 2. 1984.

Od početka godine 1981. do kraja 1983. izdana su u Francuskoj tri nova višezborna sklopa za učenje francuskog kao stranog jezika i II dio sklopa Intercodes (prvi izdan god. 1978). Jedan od njih namijenjen je samo odraslima, a druga dva odraslima i omladini iznad 14 godina.

Višezborni sklop ARCHIPEL, autora Janine Courtillon i Sabine Raillard izrađen je u Centre de recherche et d'étude pour la diffusion du français, izdavač Didier, Paris. Sklop se sastoji od dvije knjige za učenike (prva je izdana 1982. a druga 1983), priručnika za nastavnika, tri kasete i dva filma.

To je didaktički materijal u kojem se ne teži detaljnoj analizi jezičnih teškoća stranog jezika. Želi se prikazati velika raznolikost raznih tekstova, crteža, pjesama, literarnih i novinskih članaka u kojima svaki učenik može naći što ga zanima i izabrati u svom učenju ovaj ili onaj put jer je predloženi materijal vrlo bogat.

U ARCHIPELU nije zastupljena linearna metoda. Svaka jedinica je funkcionalna, što omogućuje učeniku da nauči govor usredotočen na jedno određeno područje komunikacije. Kako u svakoj nastavnoj cjelini (ima ih 12 u obje knjige) postoje razne varijante situacija koje donose isti jezični materijal i dvije osi učenja — audiovizualna i komunikativna te os pismenog izražavanja, može se odabirati prema želji učenika više oralna ili više pismena nastava.

Kako se radi o učenju jezika kao sredstva komunikacije, lingvistički materijal je prikazan kroz situacije koje prate crteži. Tu je sadržano načelo audiovizualnih metoda koje također nazivamo i situacionima.

Autori smatraju da treba imati uvijek na umu dva aspekta učenja: 1. percepciju raznih lingvističkih i kulturnih aspekata i 2. usvajanje jezika. Iako je velik dio tog didaktičkog materijala rađen na temelju audiovizualnoglobalnih metoda, nije potrebno, smatraju autori, da sve ono što učenik čuje na početku mora usvojiti i znati samostalno upotrebljavati. U središtu učenja je učenik koji sam vrši izbor. Nastavnik ne bira sam pristup učenju, već se o njemu dogovara s učenikom koji usvaja pojedine faze jezika bilo memorizacijom, ili eksplicitnim tumačenjem gramatike, bilo interakcijom u razredu ili izradom većeg ili manjeg broja dodatnih vježbi.

Učenik prolazi kroz nekoliko faza. Prva faza nazvana je »slušanje i tumačenje«. Nastavnik prikazuje sliku i tekst nekoliko puta i odmah zatim kratak dijalog. Razumijevanje provjerava pitanjima. Učenici daju potpune ili djelomične odgovore. Tumačenje polazi od poteškoća učenika, od pogrešaka koje su imali na slušnom ili oralnom planu. Tumačenje poteškoća je globalno. Učenik traži, ako je potrebno, dodatno objašnjenje koje može biti i na materinskom jeziku. Druga faza je »opće ponavljanje«. Učenici ponavljaju u parovima pojedine dijelove dijaloga uz mimiku i geste, što dovodi brže do slobodne komunikacije. Treća faza je »memorizacija u grupama«, a četvrta »reprodukcija ili igra situacije«. U ovim fazama učenicima je dana sloboda da se više ili manje udalje od teme teksta, a nastavnikovo ispravljavanje može biti individualno i kolektivno.

U fazama reprodukcije nastavnik se može služiti raznim strategijama. Neke od njih usmjerene su na uvježbavanje pomoću igre uloga, a neke na pisani oblik jezika na temelju autentičnih materijala. Prednost imaju interakcije učenik — učenik i učenik — pedagoški materijal a ne učenik — nastavnik. Ispravlja se samo ono što je bitno, a naročita se pažnja posvećuje intonaciji i ritmu rečenice.

Što se tiče gramatike, ovaj udžbenik sadrži tri tipa gramatičkih pravila. *Pragmatička pravila* upućuju učenike na upotrebu točnih oblika u danj situaciji — radi se dakle o usvajanju komunikacijske kompetencije. *Sintaktička i morfosintaktička pravila* vode k usvajanju i poznavanju mogućnosti povezivanja oblika različitih elemenata u govornom lancu. *Semantička pravila* usmjerena su na razumijevanje i usvajanje gramatičkih značenja i pojmova.

Što se tiče vježbi, one su pragmatičkog tipa kao u svim audiovizualnim metodama. Učenje gramatičkih pravila je implicitno, tj. jezični se oblici usvajaju u raznim situacijama. Međutim, ti se gramatički oblici usvajaju i eksplicitno; uz svaku cjelinu nalazi se niz vježbi za uvježbavanje pojedinih gramatičkih oblika.

Uz vježbe pragmatičkog tipa postoji i niz sintaktičkih vježbi u kojima se oblici i strukture usvajaju memoriranjem. U početnoj fazi učenja te se vježbe temelje uglavnom na morfološkim problemima, a manje na sintaktičkima. U individualnim vježbama s mogućnošću vlastitog ispravljanja težište je stavljeno na rukovanje raznim strukturama, a vježbe su funkcionalno nanizane. Uz ova dva tipa nalazimo i vježbe uz koje stoje i najosnovnija pravila i kod kojih se nastavnik može služiti materinskim jezikom i ukazivati na neke moguće interakcije s materinskim jezikom učenika.

Prilaz gramatici je funkcionalan, tj. uče se pojedini gramatički oblici nužni za izražavanje stanovite jezične funkcije. Autori naročito preporučuju gramatiku pojmova, tj. razmatranje sadržaja koji zahtijeva upotrebu pojedinih oblika. Progresija u nastavi gramatike temelji se na sadržaju, a ne na gramatičkim oblicima.

Druga knjiga sastavljena je na istim načelima kao i prva, no u ovoj se već koriste vrlo bogati autentični literarni tekstovi, članci iz novina, statistike s često vrlo duhovitim opaskama i originalnim slikama. U ovoj, kao i u prvoj knjizi svaka nastavna cjelina ima uvod nazvan *Ambiance*, namijenjen stvaranju posebnog ugođaja pomoću velike slike koja navodi učenike na razmišljanje o problemu koji će se u toj cjelini obrađivati, a koja nosi naslov *Tko ste vi, Što radite, Futur*, to je budućnost, Što se dogodilo, itd.

Višeizvorni sklop SANS FRONTIÈRES, izradili su autori Michèle Verdelhan, Michel Verdelhan, Philippe Dominique, a izdavač je Clé international, Paris 1983. Sklop se sastoji od dvije knjige za učenike, priručnika za profesora, priručnika za učenika, tri kasete i zidnih slika.

Ova se metoda nalazi između strukturalizma sa svim elementima audiovizualnih metoda i funkcionalizma s autentičnim pedagoškim materijalom, komunikativnim pristupom, a vodi se računa o sociolingvistici i psiholingvistici, te radovima teoretičara iz Niveau Seuil.

Svaki se udžbenik sastoji od nekoliko nastavnih cjelina, a svaka cjelina od nekoliko jedinica. Pojedine jedinice obrađuju se uvijek po istom planu koji prolazi sedam faza točno označenih raznim simbolima koji omogućuju učeniku da se u svakom času nastavnog procesa točno snalazi u odvijanju rada. To olakšava rad i nastavniku i učeniku jer točno znaju kada što treba raditi. Taj se redoslijed može i mijenjati ako to želi bilo nastavnik bilo učenici.

I. *Audiovizualni dijalog*. Strip omogućuje otkrivanje glavnih podataka o komunikacijskoj situaciji. Ilustracije nisu odviše pedagoške i daju glavne naznake situacije. Glumci interpretiraju pojedine uloge snimljene na kaseti ili vrpci.

II. *Fonetika*. Na leksici iz dijaloga uvježbava se izgovor na principima verbalne metode koja omogućuje percepciju fonema i otkriva ritam i intonaciju francuske rečenice.

III. *Tekstovi*. Najčešće su autentični i u pisanom obliku obuhvaćaju razne jezične funkcije.

IV. *Vokabular, gramatika*. Ova četvrta faza daje učeniku dodatnu lingvističku informaciju. Tematsko ili morfološko grupiranje pospješuje memoriranje lek-sika. Tabele donose jednostavna tumačenja francuske gramatike.

V. *Pismene vježbe*. U vrlo širokom izboru i s raznim metodskim pristupima, ova faza ujedinjuje tri tipa vježbi koje naglašavaju važnost pisanja:

- sistematske strukturalne vježbe manipulacije u kojima se ponavlja ono što je obrađeno oralno
- produktivne vježbe koje traže stanovito razmišljanje o danom modelu, a zatim i njegovu adaptaciju
- kreativne vježbe u kojima ono što je usvojeno oralno treba pismeno upotrijebiti u slobodnoj reprodukciji.

VI. *Govorne vježbe*. U ovoj fazi ponavljaju se uz slike pojedine strukture upotrijebljene u lekciji. Njihova memorizacija, pripremljena u ranijim fazama, olakšava se ponavljanjem sekvenci koje su snimljene na kaseti.

VII. *Govorna komunikacija*. Mijenjajući situacije uz nove »šok«-ilustracije ili uz komunikacijske igre, treba u ovoj fazi rada mobilizirati ono što je stečeno da se dođe do slobodnog govora, tj. da se pruži učeniku mogućnost što bogatije komunikacije na francuskom jeziku.

Knjiga za nastavnika daje vrlo opširne upute za rad s učenicima i razne upute za način korištenja autentičnih materijala. Novost je u ovom didaktič-

kom materijalu dodatna knjižica, neka vrsta priručnika za učenika, koja je tiskana bilo u internacionalnoj verziji, tj. na francuskom jeziku ili na adaptiranoj verziji za anglofone, germanofone i hispanofone, tiskana na engleskom, njemačkom ili španjolskom jeziku.

Ta knjižica olakšava učeniku služenje udžbenikom i daje mu na materinskom jeziku sadržaj svake lekcije, njen cilj, predložene pedagoške aktivnosti i prijevod pasivnog vokabulara. Predlaže i dodatne vježbe koje učenik sam izrađuje i za koje u knjižici nalazi i rješenje.

Ova je metoda namijenjena odraslima i omladini iznad 14 godina. U knjiži se nalazi velik broj autentičnih dokumenata koji prikazuju običaje i način života Francuza i frankofonskog svijeta.

U ovom se materijalu vodi briga i o tome da mnogi učenici neće imati prilike da se služe francuskim jezikom u direktnom kontaktu s onima koji govore francuski, već da će za mnoge francuski jezik biti sredstvo za korištenje različitih medija i literature itd.

Metodu CARTES SUR TABLE, izradili su autori Rene Richterich, Brigitte Suter, izdavač je Hachette, Paris. Metoda se sastoji od dviju knjiga za učenika (prva je izdana 1981, a druga 1983), dviju kaseti za svaku knjigu, jedne kasete za osobne vježbe i priručnika za učenike uz svaku knjigu.

Metoda je namijenjena odraslima koji trebaju brzo naučiti francuski jezik prema svojim različitim potrebama.

Ovom metodom želi se pomoći učeniku da shvati kako francuski jezik nije samo sačinjen od riječi i gramatičkih oblika, već da su i riječi i oblici organizirani tako da omogućuju komunikaciju. Učenik će postepeno otkrivati kako pomoću lingvističkih sredstava, čak nepotpunih, kojima raspolaže ili koje upravo stječe, može komunicirati na francuskom jeziku. To ga i navodi da, zahvaljujući sadržajima i aktivnostima koje mu se predlažu, koristi svoje osobne zalihe kako bi vrlo brzo postao neovisan o udžbeniku i shvatio da nije važna samo akumulacija znanja, već i stav koji razvija prema jeziku i način na koji ga uči.

Autori nude didaktički materijal koji obuhvaća tri područja:

- a) Gramatiku — osnovna gramatika koja se može lako prezentirati pomoću jednostavnih primjera i preglednih tabela,
- b) Komunikaciju, tj. niz riječi i struktura u varijantama i situacijama koje najčešće susrećemo u govornom jeziku,
- c) Upute za učenje, tj. kako učiti i koju strategiju kod učenja odabrati, kako najbolje koristiti ono što je već svaki učenik grupe usvojio, kako kontrolirati progresiju, kako komunicirati na francuskom jeziku nakon vrlo malog broja nastavnih sati, kako globalno razumjeti pismeni ili usmeni tekst.

Prva se knjiga sastoji od 15 nastavnih cjelina. Za svaku nastavnu cjelinu na lijevoj stranici knjige nalaze se vizualni elementi (fotografije, crteži, stripovi, reklame, pjesme, pisma, karikature), uglavnom tekstovi i slikovni materijal čija je funkcija, s jedne strane, da izazove kod učenika zanimanje, želju i potrebu da zna više, a s druge strane da se koristi pedagoškim aktivnostima koje su mu predložene na desnoj stranici knjige. Te aktivnosti sadrže najraznovrsnije strategije komunikacije, npr., razvijanje globalnog usmenog i pisme-

nog razumijevanja, ukazivanje učeniku kako se treba snalaziti u komunikacijskim situacijama izvan razreda, davanje osnovnih uputa za pisani oblik jezika, razvijanje raznih tehnika pri usvajanju novog vokabulara, osvježavanje učenika u pogledu vlastitog napredovanja i postepeno uvođenje u samostalno učenje.

Kod svake nastavne jedinice učenik se upozorava na gramatičke probleme koje mora uočiti i za koje će naći opširna objašnjenja na kraju knjige.

Iza svake jedinice dolazi do »bilance rada«. To dozvoljava učeniku da provjeri što je usvojio na jezičnom i gramatičkom planu, koje aktivnosti mora naročito uvježbavati i koji načini učenja mu se preporučaju da savlada ono što još nije usvojio.

CARTES SUR TABLE II nije samo nastavak prve knjige, već pruža bogat pedagoški materijal svima onima koji su već stekli osnovno znanje francuskog jezika na bilo koji način.

Knjiga se sastoji od 12 nastavnih cjelina. Svaka cjelina predlaže određeni broj organiziranih aktivnosti oko jedne teme, jednog problema ili jednog događaja. Red kojim se nižu nastavne cjeline nije nužno slijediti, a trajanje obrade pojedine cjeline ovisi o raznim okolnostima. Prema tome, sve aktivnosti treba smatrati kao prijedloge koje mogu izabrati i nastavnik i učenici.

Cilj je tih nastavnih cjelina da dovedu učenika do:

- a) uvježbavanja četiriju komunikacijskih vještina u kombinacijama koje traže životne situacije tj. razumijevanja pisanog teksta, i oralne produkcije, razumijevanja govora i pismene produkcije, razumijevanja govora i oralne produkcije, razumijevanja pisanog teksta i pismene produkcije,
- b) korištenja znanja u raznim situacijama, da bi se ta znanja proširila i učvrstila,
- c) otkrivanja raznih aspekata mnogobrojnog funkcioniranja komunikacije,
- d) organiziranja vlastitog učenja na samostalan i odgovoran način prema svojim mogućnostima, željama i potrebama, a u vezi s ostalim članovima grupe.

Nakon svake cjeline predlaže se nastavniku i učeniku niz sredstava da se provjeri stečeno znanje. Neka od tih sredstava može koristiti učenik sam, drugi pak tipovi vježbi mogu se upotrijebiti za sve učenike zajedno. Ove vježbe za provjeru znanja nisu samo prilika da se testira znanje pojedinca ili grupe, već su također trenutak kad svaki učenik postaje svjestan svog odnosa prema učenju francuskog jezika i problema s kojima se susreće u nastavi.

Da bi se nastava odvijala na zadovoljstvo i nastavnika i učenika, autori predlažu sljedeća pravila igre za nastavnike i učenike:

Pravila igre za nastavnika

1. Dajte smisao svakoj pedagoškoj aktivnosti i pazite da učenik shvati taj smisao.
2. Izaberite, u suglasnosti s učenicima, aktivnosti koje odgovaraju najbolje vašim mogućnostima, a željama i potrebama učenika.

3. Pružite učenicima što češće priliku da slušaju i čitaju raznovrsne tekstove, a da ne tražite od njih detaljno i potpuno razumijevanje tih tekstova.
4. Pomognite učenicima da komuniciraju na francuskom jeziku u okviru svojih mogućnosti i ne vodite odviše brige o ispravljanju i dotjeranosti francuske rečenice.
5. Podsjetite učenike često na pojedine gramatičke probleme, ali ne očekujte da ih učenik odmah razumije i sve odjednom usvoji.
6. Ponudite svojim učenicima što širu lepezu načina učenja.
7. Dajte što češće učeniku priliku da sam organizira svoje učenje s vašom privolom i privolom ostalih učenika u grupi. Pomognite mu da predlaže, odabire, odlučuje i da preuzima na sebe rizik svojih odluka. Podučavajte s »otvorenim kartama«.

Pravila igre za učenika

1. Pokušajte razumjeti zašto radite pojedinu aktivnost ili pojedinu individualnu vježbu.
2. Odaberite s privolom vašeg nastavnika aktivnosti i vježbe koje najbolje odgovaraju vašim mogućnostima, željama i potrebama.
3. Slušajte i čitajte što je više moguće najrazličitije tekstove a da ne tražite točno i precizno njihovo značenje. Učite pogađati.
4. Pokušajte se uvijek koristiti onim što već znate i ne bojte se pogrešaka.
5. Otkrivajte sami promatranjem usporedbom, povezivanjem, dedukcijom kako funkcionira francuski jezik.
6. Iskušajte sve načine učenja koji vam se savjetuju i ne sudite ih odviše brzo.
7. Preuzimajte sve više i više odgovornost za svoje učenje. Ono je vaše. Privolom vašeg nastavnika i vaših kolega predložite, birajte, odlučujte što želite raditi. Učite s »otvorenim kartama«.

Ako pokušamo rezimirati što su nova ovi didaktički materijali donijeli na polju didaktike francuskog jezika, pa ako uzmemo još u obzir i njemačko izdanje *METODE ORANGE I* (Langenscheidt, München, 1978) i *INTERCODES II* (Annie Monnerie, Larousse, Paris, 1981), onda jasno proizlazi da ne postoji jedna metoda ili jedan jedini način pristupa nastavi francuskog jezika kao stranog, kao što i ne može više postojati samo jedan izvor iz kojeg će učenik crpsti svoje znanje ili od kojeg će učenik dobivati sve informacije.

Svaku nastavu treba prilagoditi grupi koju nastavnik momentano ima pred sobom, proučivši dobro unaprijed motivaciju učenika za učenje francuskog jezika. Nije svejedno da li učenici žele učiti jezik radi što brže mogućnosti komunikacije na francuskom jeziku ili, upravo obratno, radi što lakšeg snalaženja na raznovrsnim pisanim tekstovima, ili pak samo radi mogućnosti praćenja raznih medija. Kad je cilj učenja grupe jasan, onda još uvijek treba uzeti u obzir sposobnosti percepcije pojedinca. Ako je jednoj grupi učenika važno da usvoji pojedini jezični ili gramatički problem pomoću slikovnog oslonca i zvučnog signala, drugoj će trebati pisana riječ ili tumačenje na materinskom jeziku da shvati i usvoji ono što se od njega traži. Prema tome, učeniku se ne može više predložiti gotov pedagoški materijal i metodu koja će se pred njim odvijati od početka do kraja prema točno utvrđenom planu, već će, naprotiv, tre-

bati stvoriti i pronaći zajedno s učenicima povoljne uvjete i mogućnosti da se kod učenika razvija sposobnost usvajanja i samostalnost u radu. I nastavnik i učenici biraju razne materijale i medije koji se mogu primjenjivati u raznim uvjetima rada i na razne načine.

Najveća novost koju susrećemo u svakoj od navedenih metoda jest uvođenje materinskog jezika u nastavu stranog, i to naročito u tumačenju pojedinih gramatičkih problema s ukazivanjem na interferenciju dvaju jezika. Neki od autora idu tako daleko da uz udžbenik izdaju i neku vrstu priručnika za učenika namijenjenog posebno anglofonima, germanofonima ili hispanofonima. U tim će knjižicama učenik naći popis i prijevod riječi upotrebljenih u udžbeniku i stanoviti broj vježbi za kolektivno ili individualno rješavanje, u kojima je akcent često stavljen upravo na poteškoće svladavanja francuskog jezika kod učenika pojedinih jezičnih grupa. U MÉTHODE ORANGE I, izdanje za njemačke đake, nalazi se i veliki broj zadataka naslovi kojih su izraženi na njemačkom jeziku isto kao i popis svih jezičnih funkcija upotrijebljenih u pojedinim lekcijama.

U izboru gramatičkih sadržaja autori se uglavnom opredjeljuju za funkcionalnu gramatiku govornog jezika a kod obrade gramatičkih problema predlažu metodu otkrivanja, implicitnim i eksplicitnim postupcima, gramatiku situacije i konceptualizacije, progresivan, ali ne i linearan put.

Velika pažnja posvećena je izučavanju autentičnih materijala vrlo raznolikih vrsta, počevši od najelementarnijih reklama, plakata, slika i prospekata do novinskih članaka i originalnih književnih tekstova. Pri obradi takvih tekstova vrlo se često predlaže učeniku samo globalno razumijevanje koje se temelji na raznolikim strategijama učenja.

I na kraju, jasno je vidljivo da prema uputama francuskih metodičara treba učeniku omogućiti da sam traži svoj način učenja. Zato mu treba pružiti i niz individualnih vježbi na oralnom i pismenom planu s eventualnom mogućnošću vlastitog ispravljanja i omogućiti mu samostalan rad, bilo pomoću materijala predloženog u udžbeniku, bilo pak pomoću drugih sredstava na koja ga upućuje nastavnik, ili koja učenik predlaže nastavniku. Idealan rad u grupi bit će samo onda ako i nastavnik i učenici sudjeluju zajednički na izgradnji vlastitog pristupa i vlastite obrade raznolikih pedagoških materijala.

Ono što je još prije nekoliko godina bilo nezamislivo na satu stranog jezika sada se ne samo preporuča, već i eksplicitno savjetuje.

NOUVELLES MÉTHODES POUR L'ENSEIGNEMENT DU FRANÇAIS
LANGUES ÉTRANGÈRE PARUES DERNIÈREMENT EN FRANCE

Résumé

Dans le deux dernière années plusieurs méthodes pour l'enseignement du français, langue étrangère, ont paru en France. Si nous prenons en considération seulement les plus intéressantes (*Cartes sur table* 1 et 2 chez Hachette, *Archipel* 1 et 2 chez Didier, *Sans frontières* 1 et 2 chez Clé International) nous pouvons constater que les auteurs suggèrent des approches et des moyens différents aux textes proposés.

Ce qui nous paraît surtout significatif c'est le rôle de la langue maternelle dans l'enseignement d'une langue étrangère, la possibilité de donner à l'apprenant de plus en plus d'occasion d'organiser lui-même son apprentissage en accord avec l'enseignant, de découvrir lui-même par l'observation, la comparaison, l'association, la déduction comment fonctionne la langue française.